

A színjátszás története | A színház kialakulásának és műfajainak

jellegzetességei Zeusz lányai, a művészeteket és a tudományokat képviselő műzsa közül az ókori ábrázolásokon

kettő |álarcot| tart| kezében: Thalia és Melpomené. Az első a komédia műzsája, a második a tragédiáé. Az egyik álarc vidám, a mosolygó, a másikon szomorúság ül. A kettő együtt |kifejezi mindazt, amit

a közönség évezredek óta a színházban keres: |a nevetést| és |a sírást|. A mai napig a színházat ez a két álarc |jelzi|. |A színjátszás - amely először Kr. e. 1500 körül az ősi Egyiptomban |ezer évvel

később az európai ókorban, ennek letűnte után |a Távoll-Keleten figyelhető meg - a mágikus rítusokból ered. Az állatoknak öltözött táncoló embereket ábrázoló kőkorszaki barlangrajzokat e |képi

ábrázolásának kell tekintenünk. |Mágikus rítusokkal igyekezett megfékezni az eső vagy a tenger démonait. |A természeti környezet az ember számára áttekinthetetlen volt; |akarattal

felruházott lényt látott be, amelyen felül kell kerekednie. ↓ Mindebben |kiemelkedően| jelentős szerephez jutott |a test| és |az arc| álcázása, mint a saját én "kioltásának", a transz és az extázis

_____ középre } |
_____ középre }

┌─ kilenc

┌─ } ── aláhúzás
_____ Arial

_____ vastagítás

| }
┌─ } tökéletesen

┌─ }
┌─ szimbolizálja } ┌─

| ,

┌─ }
pedig } ── dőlt
┌─ }
rítusok

┌─ ↓

┌─
önálló

┌─ }
┌─ } ┌─

állapotába való átmenetnek, az önmagából való kilépésének eszköze. A görög színház és színjátszás A görög dráma Kr. e. 5.

században ~~lett~~ az irodalom vezető műfaja.

A vallásos dráma görög eredete

szertartások, elsősorban Dionüszosz ünnepeihez kapcsolódik. A szőlőművelés, a bor és a mámor istenének egy évben több vidám, zajos ünnepe is volt. A január^{2.} végén álló ötven városokban ifjúból kórus

az isten oltára előtt kardalokat, dithüramboszokat adott elő, és ezekben Dionüszosz sorsát énekelték meg. Az első ~~natalmas~~ lépés a dráma felé az volt, hogy a Dionüszoszt megszemélyesítő karvezető

kivált. Az első színész felléptetése Thepszisz nevéhez fűződik. Ezt Aiszkhülosz emelte kettőre, Szophoklész háromra. A színház rendszerint domboldalra épült félkör alakú,

lépcsőzetesen állt. Közepén volt az orchestra, vagyis a tánc tér. A színházi előadások ~~késő este~~ kezdődtek, a szegény polgároknak az államoknak megtérítette a jegy árát. A színészek álarcot hordtak,

és a női szerepeket is férfiak alakították. A görög tragédia kialakulása, virágzása és letűnése mindössze egyetlen évszázadon belül zajlott le. A híres tragikus triász,

} középre

| volt

| neme

┌┐└┘

┌ hoz } vastagítás

} 1-7

_____ Times New Roman

┌→

_____ dölt

┌ a kórusból

┌ és a díszletet is bevezette

| itett

┌ emelkedő padosorokból

| kora reggel

} vastagítás

_____ Arial

| á

Aiszkhülosz, Szophoklész és Euripidész. A

három szerzőtől összesen ~~133~~ ~~mű~~ maradt fenn a mintegy ezer drámához mérten. A görög Arisztotelész Poétikája szolgáltatja ~~a mai kor számára~~ a

legfontosabb tudnivalókat. Ebben a művében írja le az ~~ún.~~ hármasszabályt (hely, idő, cselekmény egysége), azaz a drámának egy helyszínen, egy napon belül csak egy esemény sora

zajlódhat le. Shakespeare színháza középkori dráma úgy született meg, hogy ~~számár teljesen~~ ismeretlenek voltak az antik műfaji szabályok. A középkorban kialakult drámai műfajok igyekeztek

mindent megmutatni a nézőknek.

Shakespeare színpada és az a technika, amit az a színpad megkövetelt közvetlenül a középkori színjátszásból fejlődött ki.

Ez a dráma nem ismerte a hangulati

egységet, a drámai sűrítést. Megjelentek a liturgikus drámák, melyek a ~~színházban~~ ~~játsszott~~ párbeszédese jelenetek voltak.

~~Majd~~ Megjelentek a misztériumdrámák, melyek dramatizált formában adták elő a

~~egész~~ bibliai történeteket. A mirákulum a szentek életét, csodatételeit, szenvedéseit vitte színre. A moralitás történetében az erények és a bűnök viaskodtak az emberi lélekért. A

_____ középre

┌─┐ harminchárom dráma

┌─┐ színház fejlődéséről

└─┘

┌─┐ úgynevezett

} aláhúzás

_____ középre ┌─┐ A

|k
└─┘

_____ aláhúzás

_____ dőlt ┌─┐ ↗

_____ vastagítás

┌─┐ a kiélezett konfliktusokat sem

} ┌─┐ templomokban bemutatott

└─┘ _____ aláhúzás

└─┘ _____ aláhúzás

_____ aláhúzás

┌─┐ ┌─┐

keresztény dráma, színjátszás
 helyszínváltozásai alakították ki a
különböző színpadtípusokat:

Szimultán színpad: kb. 40-50 méternyire
 elnyúló 6-8 m emelvény volt; egymás

fölött és alatt helyezték el a
 színhelyeket. A processziós színpad
 Másfajta megoldásokat tett lehetővé. Az
 egy utca hosszában álltak, és a közönség
 vándorolt az egyik színpadtól a másikig.

Kocsis színpad: a közönség egy helyen
 állt, az utcákon, tereken pedig a
 hatalmas kocsikra szerelve gördültek el
 előtte. A 16. században Európában, ezen
 belül Angliában a színjátszásnak már nem

a vallásos ismeretterjesztés volt a
 Hivatások célja. színtársulatok jöttek
 létre és épültek is színházak. Ezek közül
 az egyik legnevezetesebb a kívülről
 nyolcszögletű, belül kör alakú színház a

Globe (1599-ben épült). Neve mindig is
 összefüggött az épület ormán viselt
 jelképpel, a földgömbbel. A színház felül
 nyitott volt, nappali fény volt az
 előadásokon. A színpad jellegzetes hármás

beosztása tette lehetővé a színterek
 gyors váltását, a időbeli és térbeli
 távolságok merész áthidalását. Az
 előszínpadon voltak láthatók a
~~szabadtérben játszódó~~ szabadtérben

örökös

_____ középre

_____ Arial

┌─┐ méter széles

┌─┐
 a ┌─┐
 └─┘

┌─┐ egyes jelenetek színpadai

_____ Times New Roman

┌─┐ a különböző helyszínek

┌─┐ i

} ┌─┐

┌─┐

┌─┐

┌─┐ ről ┌─┐

_____ középre

} ┌─┐

_____ vastagítás

┌─┐ ┌─┐ természetes

┌─┐ ┌─┐ a

┌─┐

játszódo jelenetek, a színpadon az épületek szobáiban, a felső színpadon pedig az, ami az erkélyen, hegyen történt. A shakespeare-i színpadon nem ~~nagyon~~ voltak díszletek, egy-egy darab

bevezető sorai vagy a színészek bevezető sorai jelezték az időt és a szín helyét, ezáltal sokat bíztak a nézők élénk fantáziájára, és fontos volt a nyelv "ereje". A drámák nem felvonásokra

tagolódtak, hanem színészekre; a női szerepeket ~~akárcsak az ókori színházban,~~ itt is férfiak alakították. A középkori drámákban ~~pedig nem~~ elsősorban az idő és a tér szabad kezelése, valamint a

hangulati ellentétesség, a hangnemek kevertsége őrződött meg. A színdarabokat egyfolytában játszódtak, nem voltak felvonásközi szünetek. Commedia dell'arte A 17. században, a francia klasszicista

drámák idejében virágkorát élte a commedia dell'arte. A rögtönzés volt a legfőbb műfaji sajátossága. A színészek nem szöveget kaptak, csak a cselekmény rövid vázlatát, mely csupán a játék

lényeges fordulópontjait rögzítette. A részleteket, a párbeszédet a színészeknek kellett rögtönözni. Erre adott az lehetőséget, hogy a commedia dell'arte állandó típusokkal, hagyományos

hátsó
történi események

_____ Arial

→

} aláhúzás

→

→

→

} _____

_____ az angol színjátszásban →

_____ középre

| a } _____

| L

→

_____ vastagítás

} _____ aláhúzás

jellemeikkel dolgozott. A fontosabb színészi típusok a következők voltak: a gazdag, zsugori, öreg, könyörtelen, gögös, hetvenkedő, az esetlen hivatalnok, hősszerelmes ifjú stb. Hatása nem a

látvány varázsára épült, mint az udvari színházé és nem is a szó meggyőző erejére, mint a humanista drámáké. A commedia dell'arte az álarcok hatalmára épített. A magyar színháztudomány kezdetei A

felvilágosodás korát megelőzően (a 18. század utolsó harmadát) hivatásos színháztudomány nem volt nálunk, és ennek megfelelően a színháztudomány és elmaradott volt. Legkorábbi drámai emlékeink a 16.

századból valók, pl. Bornemissza Péter Szophoklész-fordítása, Balassi Bálint Szép magyar komédiája. A 17. és 18. századból már maradtak fenn ún.

iskoladrámák. A drámairodalom és a színháztudomány fellendítésére irányuló tudatos szándék legelőször Bessenyei György programjában fogalmazódott meg. Az első magyar színháztársulat alakult meg Kelemen László vezetésével (1790-ben). A

Martinovics-mozgalom vérbefojtása és leleplezése után a társulat feloszlott. Az ún. második magyar színésztársaság 1807-től 1815-ig játszott a Fővárosban. Ezek a színészek valójában a Kolozsváron

legfőbb
állandó

üf

; a gesztusok
középre

hazánkban
magyar i

például
dőlt
vastagítás

aláhúzás

Arial
Budán

üf
ügynevezett
f

1797-ben megalakult társulat tagjai voltak. Fellépéseik legnagyobb részét a Rondellában tartották. (Itt játszott Déryné Széppataki Róza.) 1945 után a magyar színészeknek magyar városok adtak

otthonra, például Kassa, Miskolc, Kolozsvár, Székesfehérvár. A fővárosban akkor talált végleges otthonra, amikor 1837-ben megnyílt - előbb Pesti Magyar Színház - a Nemzeti Színház. A 20. század

színházművészeti törekvései A XX. század törekvései arra irányultak, hogy a színház visszataláljon spontán közösségteremtő funkciójához, bevonja a nézőket az előadásba, és önálló,

sajátosan látványos teátrális eszközökkel, látvány-, hangzás- és mozgáseffektusokkal dolgozó alakítson ki színházművészetet. Szovjet színház: Sztanyiszlavszkij a színészi játék

alapjának a szerep teljes érzelmi és gondolati átélését tartotta. A kísérletek jellegét legtöbbször egy-egy nagy rendezőegyéni elképzelései határozták meg. Német: A Bauhaus színháza a

technikai eszközök az absztrakt formákból teremtett hatalmas térben mozgó embert állította középpontba. Az osztrák Reinhardt élményben kívánta részesíteni a közönséget. Szándéka: "nagy tömegek

2
nagy

Arial 8

t például
magyar színészet a

aláhúzás } középre

színházi } aláhúzás

→

□

dölt

} □ ↑

igénybevételével

→

o

vastagítás } valódi teátrális

szívéhez szólni [mély] és [erőteljes] hatással". Vizuális színház: Az angol Edward Gordon Craig [angol] rendező és díszlettervező a [színház főszereplőjének] a rendezőt tartotta, a színészt pedig

_____ dőlt }
_____ aláhúzás }
} _____

bábfiguráknak, a színházat pedig szuggesztív, [vizuális művészetnek], amely [látomások] és [mozdulatok] nyelvén szól.

[jelzésekkel dolgozó]

Rituális színház: A [Lengyel] Artuad véleménye szerint a színháznak vissza

_____ francia

kell térnie a [mitikus és mágikus] művészeteké, a kor nagy mítoszait kell kifejeznie. [Meg akarta szabadítani az előadást „a szöveg rabszolgaságától”, „a szavakat bűvölésre használja”. Színházát

_____ középre
_____ hez
[szertartásszerű, rituális formában]

„kegyetlen színháznak” nevezte, mert [szerinte] a „[katasztrófák] és [szorongások] korát éljük”, és „minden cselekvés eszméje által kell megújulnia”. Színháza „eszeveszetten hajszo[lt]a a ritmusokat”,

„arra törekszik, hogy elzsibbassza, elbűvölje, meghökkentse a fogékonyságot”. [A happening kísérletet tett annak a feltételezett ősi állapotnak, amikor a néző és színjátész még nem különült el

_____ aláhúzás
[a visszaállítására]
_____ Arial

egymástól: a nézőből [befogadót], együttalkotót, a szerzőből [pedig] irányítót, közvetítőt, a művészetből pedig nagy [életalakító kísérletet] szeretne csinálni. A happeninget a

[aktív]
_____ vastagítás

kitörni vágyó festők hozták létre, s kezdetben olyan háromdimenziós szerkezet volt, amelyen belül a közönség is mozoghatott. Aki belecsöppen, közreműködővé válik, együtt játszik.

Később színészekkel, színházi mozgással bővítették. Nincs többé közönség és színész, mindenki tetszés szerint váltogathatja szerepét. A lengyel Grotowski színháza közösségteremtő,

életforma-alakító kísérletként jött létre. „Szegény színháznak” nevezte lemondott a sminkről, a jelmezekről a díszletről, az akusztikai-világítási effektusokról, sőt a színpadról is. A

színészek a nézők között játszanak, és velük együtt valami közöset alkotnak. Az epikus színházat Brecht nevéhez kötjük. Szülőatyja volt az elidegenítő effektusoknak, ~~mellyel azt akarta elérni,~~

hogy a néző ne feledkezzék bele a látványba, legyen tudatában annak, hogy színházban van, ahol az ő okulására előadnak valamit. Ilyen elidegenítő eszköz a narrátor felléptetése, a

cselekményt megszakító song, feliratok beiktatása. A színész azonosulhat egészen szerepével, egy bizonyos távolságtatással kell éreztetnie a véleményét a bemutatott személyről.

konvencionális formákból
Times New Roman

aláhúzás

aláhúzás
dőlt
}

Arial
j
A

hanem
} aláhúzás

kórusok, képek, táncbetétek,
nem

